

Szeszélyes évszakok

Jósorsom úgy hozta, hogy 1992-ben együtt szerepelhettem James Lovelock-kal egy genfi környezetvédelmi konferencián. (Lovelock a Gaia-hipotézisével vált híressé. Eszerint a Föld is egy élőlény, amennyiben az élő szervezetet úgy határozzuk meg, hogy az képes az életfeltételeket a maga számára kedvező módon befolyásolni; a bioszférában a feltételek – bonyolult kölcsönhatások eredményeképpen – valóban az élet számára kedvezően alakulnak.) E konferencián a már akkor is idős tudós egy emlékezetes kijelentést tett: az éghajlatváltozás legelső jele nem a felmelegedés lesz, hanem az időjárási rendellenességek gyakoribb előfordulása. És azok 15-20 éven belül olyan mértékűek lesznek, hogy senki sem fog kételkedni bennük. Ezek a változások statisztikailag is jól kimutathatók: az 1950 óta végzett méréseket figyelembe véve az északi féltekén a rendkívüli forróság előfordulása egyre gyakoribb, a száraz nyári időszak kitolódik.

Lovelock Gaia istennővel

Az elmúlt hónapokban is megfigyelhettük, hogy világszerte minden előfordult, ami nem szokásos: áradások, erdőtüzek, extrém hidegek. Azt pedig, hogy elolvad az Északi sark jége, és Grönlandon krumplit lehet ültetni, már szinte nem is tartjuk különösnek. Az időjárási rendellenességek fokozódását Lovelock az esőerdők irtásával magyarázza. Az esőerdők ugyanis temperálják az éghajlatot, mérséklék a hőmérsékleti kilengéseket. Úgy működnek, mint egy földrész-nagyságú klímaberendezés. Olyan a funkciójuk, mint a bőrünké, mely hidegben megőrzi, melegben kibocsátja a hőt. De mire a kedves Olvasó cikkem olvasásában idáig jut, már több futballpályányi területet ki is irtottak belőlük (percenként egy tucatot). Évente nagyjából egy Ausztria nagyságú területtel fogynak a trópusi esőerdők; az évtizedek óta tartó pusztítás pedig már összességében akkora, mint az indiai szubkontinens területe.

A legnagyobb összefüggő esőerdő a dél-amerikai kontinensen, túlnyomórészt Brazíliában található. Tévedés azt hinni, hogy az esőerdőt értékes faanyaga miatt irtják. A légi felvételeken szűnni nem akaró füstcsíkokat látni: a földkerekség fajokban leggazdagabb és leg-

értékesebb élőhelyeit felégetik. Az ok a népesség növekedése és a profitéhség. Az így megnövekedett termőterületeken többnyire szóját termelnek, mely a világkereskedelemben fontos takarmánynövény, és marhát tenyésztnek, melynek húsa

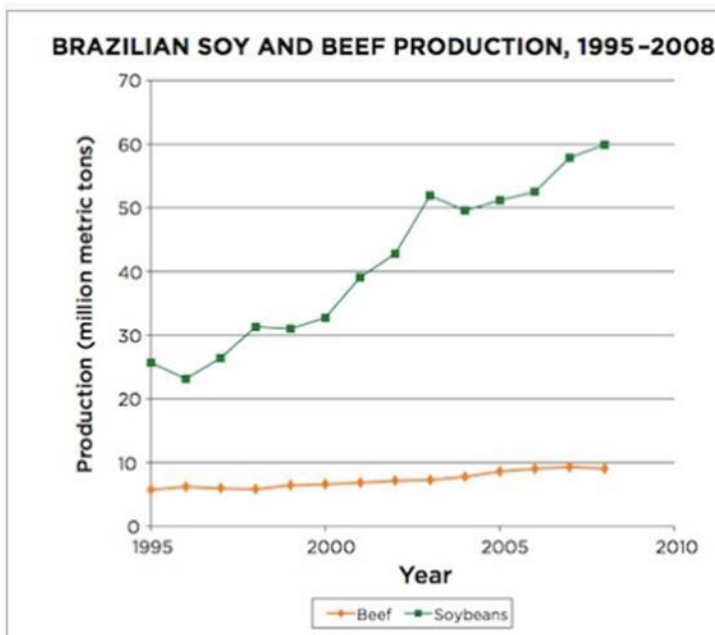

nagyrészt a fejlett világ gyorsélettermeibe kerül. (A brazíliai erdőirtás az évi 20-30 ezer négyzetkilométeres nagyságról 2004 óta folyamatosan csökken, most ötezer négyzetkilométer. A hosszú távú cél a „zéró deforesztáció”). Az egyenlítői Afrikában is a nagy népességnomás miatt csökken az őserdők területe. Délkelet-Ázsiában és

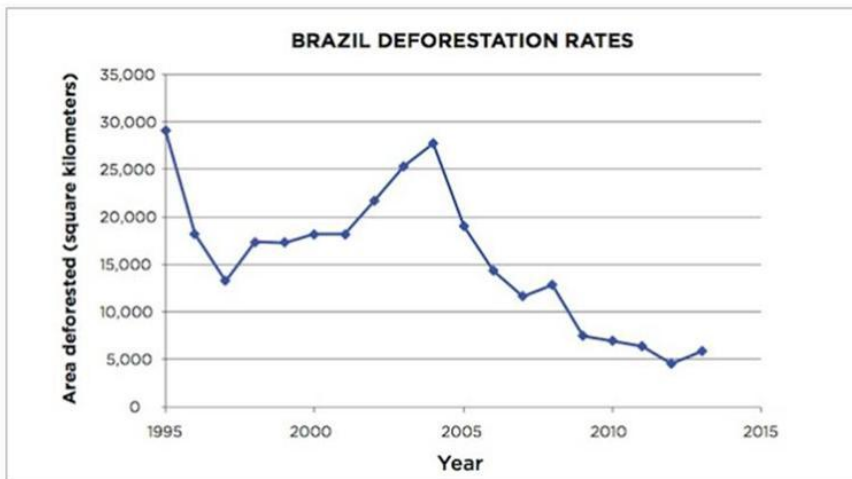
Indonéziában főként olajpálma-ültetvényeket telepítenek a helyükbe. A szegény országok krónikus eladósodottsága miatt növelni kell az exportot, amihez az őserdőtől elvett területek teremtik meg a lehetőséget.

Az erdőirtás gyorsítja a klímaváltozást, mert az ültetvények sokkal kevesebb légköri széndioxidot kötnek meg, mint a kipusztított fák. Ha pedig a felszabadult területet állattenyésztésre használják, a kérődzők emésztése során keletkező metán fejt ki erős üvegházhatást. És számolnunk kell az étetés során keletkezett füsttel és széndioxiddal is.

Az őserdők a bioszféra és a légkör stabilizálásának igen fontos elemei, és Földünk fajokban leggazdagabb területei, az élővilág változatosságának legfontosabb színterei. Hogyan engedhető meg, hogy azt egyes országok tönkretégyék? Hiszen ezek globális közjavak! Milyen jogon készít Brazília olyan nemzeti gazdaságfejlesztési terveket, melyek az esőerdőkön át vezető utak kiépítését célozzák, hogy hozzájussanak a térségben rejlő földgázhoz és más természeti kincsekhez, és vízierőműveket építsenek a bő hozamú őserdei folyókra? És aminek következtében tovább csökken az őserdők területe? Brazília nemzeti

jövedelme vásárlóerő-paritáson fejenként 15 ezer dollár (a miénk 24 ezer, a fejlett gazdaságoké 40-50 ezer), a lakosság több, mint tíz százaléka még mindig írástudatlan. Arról nem is beszélve, hogy a klímaváltozást a mai fejlett országoknak az ipari forradalom óta tartó tevékenysége idézte elő. (Ne menjünk most bele abba a vitába, hogy a klímaváltozás antropogén eredetű vagy pedig természeti jelenség – a világ országai, a nemzetközi szervezetek és a tudósok döntő többsége azt

emberi tevékenységnek tulajdonítja. Különböző is, itt most az őserdők temperáló hatásáról van szó.) Ha tehát azt szeretnénk, hogy a szegény, vagy feltörekvő országok ne tegyék tönkre a területükön található esőerdőket, akkor a nemzetközi közös-

ségnek olyan mértékben elő kell segítenie a fejlődésüket, hogy ne szoruljanak rá az őserdők irtására.

A nemzetközi szervezetek, főként ENSZ-intézmények különböző módokon próbálják visszafogni az erdőirtást. Például évente ellenőrzik egy faluközösség határait, és ha az nem növekedett az esőerdő terhére, akkor olyan pénzügyi kompenzációban részesítik a helyieket, amelynek visszatartó hatása van. Környezetvédő szervezetek a tehetős nyugati polgárokat arra biztatják, hogy vegyenek őserdőt! (Mert ha egy terület magántulajdonba kerül, nagyobb a védettsége.) Ezek azonban csak marginális jelentőségűek. Arra lenne szükség, hogy a világgazdasági és világkereskedelmi kapcsolatok során a szegény és feltörekvő országok a hasznokból nagyobb mértékben részesedjenek. A fejlett világnak olyan beruházásokat kellene megvalósítania és olyan segélyprogramokat finanszíroznia, amelyek elősegítik a feltörekvők felzárkózását. Brazíliának gazdaságfejlesztési és társadalmi céljai megvalósításához tízmilliárd dolláros nagyságrendű forrásokra lenne szüksége. Az ENSZ-nek az esőerdők megóvására azonban csak néhány százmilliója van. A legfejlettebb országok ugyan már régóta elkötelezték magukat, hogy éves nemzeti jövedelmük 0,7 százalékát a szegény országok megsegítésére fordítják, de ez az ígélet rendre nem teljesül, és a segélyprogramok gyakran piacszerzési törekvéseiket szolgálják. (Kivétel ez alól Norvégia: eddig 670 millió dollárt juttatott Brazíliának az Északi-tengeri olajkitermelés bőven áradójövedelméből az erdők megőrzése ellenében.)

Világunk végtelenül összetett, minden mindennel összekapcsolódik. Még az időjárás szeszélye is attól függ, hogy milyen világrendet építünk ki, milyen a nemzetközi kapcsolatok rendszere, a gazdag országok mennyire vállalnak szolidaritást a szegényekkel.

Bp, 2017. márc. 4.

Kiss Károly
közgazdász és társadalomkutató

források >>>>

Boucher, Doug: How Brazil Has Dramatically Reduced Tropical Deforestation, web:
<https://www.thesolutionsjournal.com/article/how-brazil-has-dramatically-reduced-tropical-deforestation/>

James Lovelock Gaia-könyvei

Rainforest Conservation Fund: A Current State of tropical rainforests, web:
<http://www.rainforestconservation.org/rainforest-primer/3-rainforests-in-peril-deforestation/a-current-state-of-tropical-rainforests/>

